

УДК 340.111.5:37(477)

ЗАЛУЧЕННЯ РОБОТОДАВЦІВ ДО ПРАВОВІДНОСИН У СФЕРІ ОСВІТИ

Тицька Я.О., к. ю. н., викладач
кафедри теорії та історії держави і права
Міжнародний гуманітарний університет

У статті подано огляд матеріалів, що розглядають питання залучення роботодавців до правовідносин у сфері освіти, з подальшим узагальненням і висновками.

Ключові слова: освітні правові відносини, теоретико-методологічні підходи, особливості правових відносин, роботодавці.

В статті приведено огляд матеріалів, розглядаючих питання залучення роботодавців до правовідносин у сфері освіти, з подальшим узагальненням і висновками.

Ключевые слова: образовательные правоотношения, теоретико-методологические подходы, особенности образовательных правоотношений, работодатели.

Tytskaya Y.A. INVOLVING EMPLOYERS TO EDUCATIONAL LAW RELATIONS

This article provides an overview of materials that are considering attracting employers to educational law relations, followed by generalizations and conclusions.

Key words: educational law relations, theoretico-methodological approaches, peculiarities of the educational law relations, employers.

На сучасному етапі державотворення в Україні вищий навчальний заклад розглядається як платформа для розвитку суспільства й конкурентоспроможності національної економіки [1]. У таких умовах підвищення значення вищої освіти зумовлено сучасними суспільними запитами щодо зростання людського капіталу задля високотехнологічного та інноваційного розвитку країни, створення умов для самореалізації особистості, забезпечення потреб суспільства, ринку праці й держави у кваліфікованих кадрах, а також модернізації системи вищої освіти з урахуванням процесів європейської інтеграції та розвитку єдиного Європейського простору вищої освіти.

На жаль, сьогодні на вітчизняному ринку праці постала гостра проблема відсутності необхідних фахівців із очікуваними кваліфікаціями й навичками. Ті стандарти, що існують на виробництві, ніяк не збігаються зі знаннями, навичками та компетенціями, які здобувачі вищої освіти отримують у результаті закінчення вищого навчального закладу. Тому й складається ситуація диспропорції між професійно-кваліфікаційною структурою фахівців, що готуються навчальними закладами, і попитом на ринку праці.

До того ж на сьогодні гострими залишаються питання участі роботодавців у процесі формування державного замовлення на підготовку професійних кадрів, створення умов для залучення роботодавців до формування вимог щодо компетентності випускників вищої освіти, визначення змісту вищої освіти, забезпечення якості вищої освіти, розвитку навчально-лабораторної бази вищих навчальних закладів, забезпечення місць практики, працевлаштування випускників вищих навчальних закладів. Тому теоретико-правовий аналіз залучення роботодавців до правовідносин у сфері освіти набуває особливої актуальності.

Вибір методологічного інструментарію дослідження зумовлений його складним предметом – освітніми правовідносинами, що поєднують елементи культури, інформації,

педагогіки, які «вдягнено» в юридичну форму. Тому вихідними концептуальними засадами дослідження є плюралізм і багаторівневість методології, яка включає різноманітні підходи, принципи, методи, концепти, з домінуванням у цій поліструктурній системі методів комунікативної теорії права.

Категорію освітніх правовідносин можна належно пізнати тільки на основі таких категорій діалектики, як ціле й частина, форма й сутність, причина й наслідок, таких законів діалектики, як єдність і боротьба протилежностей, перехід кількісних змін у якісні, заперечення заперечення, принципів історизму, об'єктивності й багатобічності дослідження. За допомогою діалектичного методу освітні правовідносини представлено як невід'ємну складову правового регулювання у сфері освіти, що включає елементи єдності та протилежності. Із позицій діалектики зроблено висновок про те, що освітні правовідносини є формою юридичного впорядкування найважливіших суспільних відносин у сфері освіти, сутністю яких є засвоєння освітньої програми особою, яка навчається, і досягнення певного освітнього цензу, що зумовлює адаптацію особи, котра його досягла, у соціальному й професійному середовищі.

Для цілей цього дослідження вирішальну роль відіграє комунікативний підхід, започаткований Ю. Хабермасом і розвинутий у правознавчій сфері А. Поляковим. Згідно з концепцією Ю. Хабермаса, комунікативна дія спрямована на взаєморозуміння діючих індивідів, їх консенсус [2, с. 12]. Ця згода щодо ситуації та очікуваних наслідків базується більше на переконанні, ніж на примусі. Вона передбачає координацію тих зусиль людей, які спрямовані саме на взаєморозуміння. У системі комунікацій у сфері освіти можна побачити «зародки» об'єктивно існуючої галузі позитивного права України – освітнього права.

Потребовий підхід, розроблений П. Рабіновичем, уможливив аналіз освітніх правовідно-

син із позицій їхньої особистої та суспільної значущості [3, с. 10]. За допомогою потребового підходу вдалося з'ясувати потреби в задоволенні права на освіту й з'ясувати, наскільки чинне законодавство відповідає цим потребам.

Формально-юридичний (догматичний) метод дав змогу дослідити нормативне забезпечення регулювання освітніх правовідносин в Україні та залучення роботодавців до освітнього процесу. Порівняльно-правовий метод використовувався для зіставлення національної й зарубіжної практики залучення роботодавців до навчального процесу.

Проблема визначення кола суб'єктів освітніх правовідносин – одна з першочергових у науці освітнього права України. Вона досі не вирішена в нашій державі, тому що система вищої освіти перебуває на шляху бурхливого реформування [4]. Як відомо, 06 вересня 2014 р. набрав чинності Закон України «Про вищу освіту». Новий закон, порівняно із Законом України «Про вищу освіту» від 17 січня 2002 р., значно розширює коло суб'єктів правовідносин у сфері освіти.

Новим Законом України «Про вищу освіту» передбачено забезпечення правового регулювання правовідносин у сфері вищої освіти. Революційні зміни торкнулися практично всіх статей, але однією із найважливіших новел цього правового акта стало залучення роботодавців і їхніх об'єднань до правовідносин у сфері освіти. Підтвердженням вищевикладеного є ст. 52 Закону України «Про вищу освіту», згідно із якою до освітнього процесу можуть залучатися роботодавці. Прийняття такої норми є насамперед закріпленням на нормативному рівні правового становища роботодавців як суб'єктів правовідносин у сфері освіти. Більше того, ця стаття спрямована на створення нормативних передумов виникнення правовідносин між роботодавцями (підприємствами, організаціями, установами всіх форм власності) й вищими навчальними закладами всіх форм власності у сфері підготовки кваліфікованих кадрів.

Співпраця вищих навчальних закладів і роботодавців пронизує всю ідейну складову новоприйнятого Закону України «Про вищу освіту». Так, наприклад, згідно зі ст. 3, формування та реалізація державної політики у сфері вищої освіти забезпечуються шляхом визначення гармонійної взаємодії національних систем освіти, науки, бізнесу й держави з метою забезпечення стійкого соціально-економічного розвитку держави, а також з'ясування збалансованої структури та обсягу підготовки фахівців із вищою освітою з урахуванням потреб роботодавців.

Згідно зі ст. 6 цього Закону, атестація здобувачів вищої освіти здійснюється експертною комісією, до складу якої можуть включатися представники роботодавців і їхніх об'єднань, відповідно до положення про експертну комісію, затвердженого вченою радою вищого навчального закладу. Значення цієї норми важко переоцінити, тому що навчальний заклад буде зобов'язаний надавати якісні освітні послуги на рівні, визначеному спільно із роботодавцем. Отже, представники бізнесу зможуть вплинути на створення кон-

курентоспроможної освіти, підвищення якості освітніх послуг, стажування на виробництві та сформувати критерії об'єктивної зовнішньої оцінки на принципах взаємодії ринку праці і сфери освіти.

Наведене підтверджується ст. 19 Закону України «Про вищу освіту», згідно із якою Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти складається з двадцяти п'яти членів, три із яких обираються спільним представницьким органом усеукраїнських об'єднань організацій роботодавців.

Окрім того, у Проекті Концепції розвитку освіти України протягом 2015–2025 рр. наголошено, що зміст професійної освіти повинен бути узгоджений із новими професійними стандартами, які розроблятимуться на компетентнісній основі за участі професійних спільнот і організацій роботодавців, і зазначено про необхідність у розробленні регіональних програм розвитку професійної освіти за участі роботодавців, котрі будуть спиратися на реальну потребу у фахівцях (з урахуванням перспектив розвитку регіонів) [5].

Майже революційною новелою, яка сприяє взаємодії роботодавців і сфери освіти, є ст. 72 Закону України «Про вищу освіту», згідно із якою показники державного замовлення на підготовку фахівців із вищою освітою формуються з урахуванням середньострокового прогнозу потреби у фахівцях на ринку праці центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері економічного розвитку й торгівлі, у порядку, установленому законом, за участю вищих навчальних закладів, Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти, роботодавців та їхніх об'єднань.

Питання участі роботодавців у процесі формування державного замовлення на підготовку професійних кадрів завжди цікавило Конфедерації роботодавців України, адже, відповідно до чинного законодавства, участь роботодавців, їхніх об'єднань у цьому процесі була не передбачена. Відповідно, така ситуація значно ускладнювала процес зближення сфери освіти й ринку праці. Розробники нового Закону України «Про вищу освіту» вищевказаною статтею визнали необхідність залучення роботодавців і їхніх об'єднань до процесу формування державного замовлення на підготовку фахівців та його розміщення. Так, згідно із цією нормою, передбачено залучення організацій роботодавців до складання середньострокового прогнозу в потребах фахівців.

Неможливо не погодитись із головним консультантом відділу гуманітарної політики Національного інституту стратегічних досліджень М.М. Карпенком, який зазначає, що ефективність взаємодії вишів і роботодавців значно зростає, коли партнери-роботодавці переходять із позиції сторонніх спостерігачів і виключно споживачів освітніх послуг на позицію зацікавлених учасників освітніх та інноваційних процесів, що всіляко сприяють оволодінню студентами комплексом професійних компетенцій, які відповідають вимогам сучасного ринку праці [6].

Вирішення цього завдання породжує нові форми соціального партнерства, нові правові

норми й нові типи договорів, які при максимальному узгодженні та реалізації взаємних інтересів сприяють навчальним закладам у підготовці фахівців, а підприємствам – у забезпеченні своїх кадрових потреб. Також необхідно наголосити, що участь органів місцевої влади та самоврядування в регулюванні взаємовідносин роботодавців і навчальних закладів має дуже важливе значення.

Яскравий приклад такої соціальної комунікації існує у Великобританії. Співробітництво між роботодавцями й вищими навчальними закладами у сфері професійної освіти здійснюється шляхом укладання Галузевих угод щодо професійних знань, умінь і компетенцій, згідно з якими представники бізнесу беруть активну участь у визначенні переліку загальних умінь, знань і навичок, орієнтованих на вирішення виробничих завдань, у формуванні варіативних планів навчання.

Ступінь залучення роботодавців до функціонування системи професійної освіти залежить, на нашу думку, насамперед від створення інституційних умов у державі. Так, наприклад, у Данії важливою інституційною установою є Конфедерація професіоналів Данії. До неї входять Професійні комітети з різних галузевих напрямів, які здійснюють моніторинг галузей, конкретних підприємств, з'ясовують необхідність у нових кваліфікаціях, навчальних програмах, відповідно, їх розробляють і пропонують для системи професійної освіти й навчання. Професійні комітети функціонують за кошти роботодавців відповідної галузі. До розвитку професійної освіти й підвищення кваліфікації дорослих активно долучаються професійні спілки Данії [7].

На відміну від інших країн, в Україні, згідно зі ст. 64 Закону України «Про вищу освіту», держава у співпраці з роботодавцями забезпечує створення умов для реалізації випускниками вищих навчальних закладів права на працю, гарантує створення рівних можливостей для вибору місця роботи, виду трудової діяльності з урахуванням здобутої вищої освіти та суспільних потреб.

На нашу думку, для того щоб указана норма не стала фікцією, розвиток соціальної комунікації між державою, вищими навчальними закладами й роботодавцями в Україні бажано здійснювати на таких принципах:

- принцип соціального партнерства (поєднання інтересів навчальних закладів і роботодавців у забезпеченні якості підготовки кваліфікованих кадрів, спільна розробка нормативної бази, державних освітніх стандартів, проведення екзаменів і сертифікації, моніторинг розвитку ринку праці, адаптації програм до нових умов і вимог, збільшення місць для проходження практичного навчання студентів);

- принцип побудови й функціонування інституційних систем у вищому навчальному закладі (організація та проведення виробничих практик, ведення діалогу із галузевими органами державного управління, політичними партіями; підготовка заяв для Уряду у зв'язку з центральним плануванням і розвитком політики в секторі освіти; прове-

дення тренінгів та семінарів для представників навчальних закладів; організація зустрічей із роботодавцями, курсів, конференцій на освітній й організаційній теми);

- принцип статистичного збирання інформації (проведення вищими навчальними закладами опитувань роботодавців за спеціально розробленими анкетами, спостереження самих роботодавців);

- принцип сучасних законодавчих ініціатив у сфері професійної освіти (забезпечення якості й відповідності професійної освіти потребам громадян і ринку праці, розробка нового Закону «Про залучення роботодавців до підготовки та перепідготовки кадрів, освітніх і наукових процесів», а також розроблення регіональних програм розвитку професійної освіти за участю роботодавців, які будуть опиратися на реальну потребу у фахівцях із урахуванням перспектив розвитку регіонів);
- принцип дуального навчання (періоди теоретичного навчання чергуються з періодами практичної підготовки на підприємстві).

З огляду на вищезазначене можемо зробити висновок, що недосконалість законодавчої бази є головною перешкодою в залученні роботодавців до процесу співпраці з навчальним закладом. Отже, для включення роботодавців до правовідносини у сфері освіти та інноваційних процесів не достатньо норм у Законі України «Про вищу освіту», які не супроводжуються визначеним механізмом реалізації відповідних норм. На нашу думку, продуктивним є варіант прийняття спеціального Закону України «Про залучення роботодавців до підготовки та перепідготовки кадрів, освітніх і наукових процесів», який буде набагато зручнішим для використання й застосування учасниками правовідносин у сфері освіти.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Квіт С. Університети – це платформа для розвитку суспільства і конкурентоздатності національної економіки / С. Квіт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mon.gov.ua/ua/actually/39060-sergiy-kvit-universiteti--tse-platforma-dlya-rozvitku-suspilstva-i-konkurentozdatnosti-natsionalnoyi-ekonomiki>.
2. Хабермас Ю. Отношения к миру и рациональные аспекты действия в четырех социологических понятиях действия / Ю. Хабермас ; пер. с нем. Т. Тягуновой // Социологическое обозрение. – 2008. – Т. 7. – № 1. – С. 3–25.
3. Рабінович П.М. Виявлення соціальної сутності правових і державних явищ – головне завдання юридичної науки / П.М. Рабінович // Юридична наука. – 2011. – № 1. – С. 7–13.
4. Тыцкая Я.А. Предмет образовательного права Украины / Я.А. Тыцкая // Право і держава в дослідженнях молодих науковців : матеріали VI Всеукр. наук.-практ. конф. студ., аспір. та молод. науковців (м. Одеса, 22–23 березня 2013 р.). – О., 2013. – С. 36–39.
5. Проект Концепції розвитку освіти України протягом 2015–2025 років [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mon.gov.ua/ua/pr-viddil/1312/1390288033/1414672797/>.
6. Карпенко М.М. Перспективи розширення участі роботодавців у розвитку професійної освіти / М.М. Карпенко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/articles/1417/>.
7. Радкевич В.О. Професійна освіта і навчання в Данії / В.О. Радкевич [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lib.iitta.gov.ua/Професійна%20освіта%20i%20навчання%20в%20Данії.pdf>.